

เอกสารประกอบคำบรรยาย
กฎหมายลักษณะหนี้ (LLB0201) ภาคเรียน 1/2563

ลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคน

1. หนี้ซึ่งมีลูกหนี้หรือเจ้าหนี้หลายคน

1.1. ลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคน

กรณีลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายคนต่างรายกัน ไม่มีความเกี่ยวพันกัน เช่น ก. ไปกู้เงิน ข. และยังไปกู้เงิน ค. แล้วยังไปกู้เงิน ง. อีก หรือเจ้าหนี้มีลูกหนี้หลายคนต่างรายกัน ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น ก. ข. และ ค. ต่างคนก็ไปกู้เงิน ง. เพียงผู้เดียว

แต่กรณีดังกล่าวไม่ใช่ความหมายของลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคนตามความหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291-320 ซึ่งกรณีตามความหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะต้องเป็นกรณีที่มีหนี้รายเดียวแต่มีลูกหนี้หลายคน เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันกู้เงิน ง. หรือกรณีเป็นหนี้รายเดียวมีเจ้าหนี้หลายคน เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันให้ ง. กู้เงิน

กรณีดังกล่าวเรียกว่า “หนี้ร่วม” ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิหน้าที่ร่วมกันเรียกว่า “ลูกหนี้ร่วม” และกรณีที่เจ้าหนี้มีสิทธิหน้าที่ร่วมกันเรียกว่า “เจ้าหนี้ร่วม”

1.2. หนี้ร่วม

กรณีหนี้ร่วมมีทฤษฎีแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

(1) ลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกัน

เป็นกรณีที่เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ทุกคนชำระหนี้ ลูกหนี้จะแยกชำระกันไม่ได้ ถ้าลูกหนี้คนหนึ่งคนใดชำระไม่ได้หนี้กลายเป็นพันธวิสัย เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันสร้างเรือแข่ง ข. มีความชำนาญในโครงสร้าง ส่วน ค. ชำนาญในการทำเรือให้วิ่งเร็ว หาก ข. ตาย เรือดังกล่าวก็ไม่อาจสร้างได้ การชำระหนี้จึงกลายเป็นพันธวิสัย

(2) ลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน

เป็นกรณีที่เจ้าหนี้อาจจะเรียกให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดคนหนึ่งชำระก็ได้ หากชำระหนี้ก็เป็นอันระงับตามมาตรา 291

(3) เจ้าหนี้มีสิทธิร่วมกันแต่ไม่แทนกัน

เจ้าหนี้แต่ละคนอาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ต้องเป็นการเพื่อเจ้าหนี้ร่วมกันทุกคน ตามมาตรา 302

(4) เจ้าหนี้มีสิทธิร่วมกันและแทนกัน

เจ้าหนี้แต่ละคนอาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก็ได้ หากมีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนหนึ่งก็มีผลเหมือนกัน เพราะเจ้าหนี้มีสิทธิรับชำระหนี้แทนกัน ตามมาตรา 298

2. ลูกหนี้หลายคน

2.1 กรณีที่ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม

มาตรา 290 เป็นกรณีที่มีลูกหนี้หลายคน และเป็นหนี้อันจะแบ่งกันชำระได้ คือต่างคนต่างชำระ ไม่ต้องชำระโดยสิ้นเชิง หากกรณีที่สงสัยลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเพียงส่วนเท่า ๆ กัน คำว่า “กรณีเป็นที่สงสัย” หมายความว่า ต้องไม่ลักษณะชี้ชัดเจนเป็นลูกหนี้ร่วมหรือเจ้าหนี้ร่วม เพียงแต่มีพฤติการณ์ที่ทำให้สงสัยว่าเป็นลูกหนี้ร่วมหรือเจ้าหนี้ร่วมหรือไม่

2.2 กรณีของลูกหนี้ร่วม

2.2.1 ลูกหนี้ร่วมคืออะไร

มาตรา 301 เป็นกรณีที่มีลูกหนี้หลายคน และเป็นหนี้อันจะแบ่งชำระมิได้ ซึ่งเป็นกรณีตรงกันข้ามกับมาตรา 290 กล่าวคือบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม

หนี้ที่แบ่งชำระไม่ได้มีอยู่ 2 ลักษณะ

(1) แบ่งชำระไม่ได้โดยสภาพแห่งทรัพย์สิน หมายถึง กรณีที่ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุในการชำระหนี้ นั้นไม่สามารถแบ่งแยกได้ หากแบ่งแยกจะทำให้ทรัพย์สินนั้นเสียหาย เช่น ก. และ ข. มีหนี้ต้องส่งม้าให้แก่ ค. ดังนี้ ต้องส่งม้าทั้งตัวจะแยกตัวม้าไม่ได้

(2) แบ่งชำระไม่ได้โดยสภาพแห่งหนี้ หมายถึง กรณีที่ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุในการชำระหนี้ นั้นไม่สามารถแบ่งแยกได้ ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ร่วมกัน เช่น ก. และ ข. ตกกลงจะไปดั้นลิลาศคู่กันในงานแต่งงานของ ค. ดังนี้ ก. และ ข. ต้องร่วมกันชำระหนี้

มาตรา 291 เป็นผลบังคับทั่วไปของการเป็นลูกหนี้ร่วม คือ

(1) เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้โดยสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนก็ได้ เช่น ก. และ ข. ร่วมกันกู้เงินยืมเงิน ค. จำนวน 20,000 บาท ดังนี้ ค. จะเรียกให้ ก. หรือ ข. คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมด 20,000 บาท ก็ได้ หรือจะเรียกให้ชำระคนละ 10,000 บาท ก็ได้

(2) ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนสามารถแทนซึ่งกันและกันได้ เช่น ก. และ ข. ร่วมกันกู้เงินยืมเงิน ค. จำนวน 20,000 บาท หาก ก. ตาย ดังนี้ ค. จะเรียกให้ ข. ชำระหนี้ทั้งหมด 20,000 บาท ก็ได้ เพราะในระหว่างลูกหนี้ร่วมแต่ละคนนั้นสามารถแทนซึ่งกันและกันได้

2.2.2 ลูกหนี้ร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร

ลูกหนี้ร่วมเกิดจาก 3 กรณีดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้ร่วมที่เกิดโดยสัญญา หมายถึง กรณีที่บุคคลหลายคนได้มีข้อตกลงในสัญญายินยอมรับผิดชอบชำระหนี้ในลักษณะอย่างลูกหนี้ร่วม เช่น สัญญาซื้อขาย จ้างทำของ คำประกันตกลงให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม

(2) ลูกหนี้ร่วมที่เกิดโดยผลของกฎหมายทั่วไป หมายถึง เป็นกรณีที่กฎหมายทั่วไปบัญญัติให้ต้องร่วมกันรับผิดชอบ เช่น มาตรา 425 นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบลูกจ้างในทางการที่ว่าจ้าง

(3) ลูกหนี้ร่วมที่เกิดโดยผลของกฎหมายพิเศษ หมายถึง กรณีที่กฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเลยว่าให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม เช่น มาตรา 301 หรือมาตรา 682

2.2.3 ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วม

มาตรา 296 เป็นความรับผิดชอบของลูกหนี้ในระหว่างกันเอง แบ่งพิจารณาได้เป็น 3 กรณี คือ

(1) ลูกหนี้ร่วมมีความรับผิดชอบเท่ากัน เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันกู้เงิน ง. จำนวน 3,000 บาท ถ้าไม่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ก. ข. และ ค. ต้องรับผิดชอบคนละ 1,000 บาท เว้นแต่จะตกลงว่าให้ ก. รับผิดชอบ 2,000 บาท ส่วน ข. และ ค. ต้องรับผิดชอบคนละ 500 บาท

(2) ลูกหนี้ร่วมคนใดไม่อาจชำระหนี้ส่วนของตนได้ ลูกหนี้อื่นต้องช่วยเหลือความรับผิดชอบในส่วนที่ขาดนั้น เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันกู้เงิน ง. จำนวน 3,000 บาท หาก ก. ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ข. และ ค. ต้องรับผิดชอบในส่วนของ ก. คนละ 500 บาท

(3) ถ้าเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งไป เจ้าหนี้อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้เฉพาะส่วนที่ลูกหนี้อื่นต้องรับผิดชอบเท่านั้น โดยถือว่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันกู้เงิน ง. จำนวน 3,000 บาท หาก ง. ปลดหนี้ให้ ค. ดังนี้ ก. และ ข. ต้องรับผิดชอบเพียง 2,000 บาท

2.3 กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีผลต่อลูกหนี้ร่วมทุกคน

มีบัญญัติตามมาตรา 292, 293 และ มาตรา 294 มีทั้งหมด 6 กรณี คือ

- (1) การชำระหนี้
- (2) การกระทำการแทนชำระหนี้
- (3) วางทรัพย์สินแทนชำระหนี้
- (4) การหักกลบลบหนี้
- (5) การปลดหนี้
- (6) การที่เจ้าหนี้ผิดนัด

2.4 กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีผลเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมเพียงคนเดียว

มีบัญญัติตามมาตรา 295 ดังนี้

- (1) การให้คำบอกกล่าว
- (2) การผัดนัด
- (3) การหยาบคายความผิด
- (4) การชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง
- (5) กำหนดอายุความ
- (6) อายุความสะดุดหยุดลง
- (7) สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลืนกันไปกับหนี้สิน

3. เจ้าหนี้หลายคน

3.1 กรณีที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ร่วม

กรณีหนี้แบ่งได้ หากเป็นหนี้แบ่งได้โดยปกติไม่ถือว่าเป็นเจ้าหนี้ร่วมกัน

กรณีหนี้แบ่งไม่ได้ อาจจะเป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือไม่ก็ได้ ตามมาตรา 302 เป็นกรณีที่เป็นหนี้แบ่งแยกไม่ได้ และมีเจ้าหนี้หลายคน แต่ไม่ใช่เจ้าหนี้ร่วม เมื่อเป็นหนี้แบ่งแยกไม่ได้ก็ต้องชำระหนี้ทั้งหมด เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหมดทุกคน เช่น ผู้ซื้อหลายคนร่วมกันซื้อที่ดินเป็นหนี้อันแบ่งแยกชำระไม่ได้ ผู้ซื้อเจ้าหนี้ร่วมกัน ผู้ซื้อคนใดคนหนึ่งก็เรียกให้โอนที่ดินได้ (ฎีกาที่ 911/2501)

3.2 กรณีของเจ้าหนี้ร่วม

3.2.1 เจ้าหนี้ร่วมคืออะไร

มาตรา 298 กรณีเป็นเรื่องเจ้าหนี้ร่วมแต่ละคนอาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง อันเป็นหนี้ร่วมทางฝ่ายเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ร่วมไม่ต้องร่วมกันใช้สิทธิเพราะเป็นการใช้สิทธิของตนเอง ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ด้วยหรือไม่

คำว่า “เจ้าหนี้ร่วม” หมายถึงกรณีที่มูลหนี้รายเดี่ยวยมีเจ้าหนี้หลายคน และในบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายนั้น เจ้าหนี้แต่ละคนมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้จนสิ้นเชิงได้ และในกรณีเช่นนี้ลูกหนี้ก็มีสิทธิที่จะเลือกชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดก็ได้ ถึงแม้ว่าจะมีเจ้าหนี้บางคนฟ้องคดีแล้วก็ตามลูกหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนอื่นได้

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญากู้ยืมเงินจาก ข. และ ค. จำนวน 20,000 บาท แสดงว่า ข. และ ค. เป็นเจ้าหนี้ร่วม ดังนี้ ข. และ ค. มีสิทธิเรียกให้ ก. ชำระหนี้ทั้งหมดก็ได้ และกรณีนี้ ก. จะชำระ ข. หรือ ค. คนใดคนหนึ่งก็ได้

หรือ ผู้ซื้อหลายคนร่วมกันทำสัญญาจะซื้อทรัพย์ ผู้ซื้อคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้ร่วม ย่อมมีสิทธิมอบอำนาจให้ฟ้องผู้ขายให้ชำระหนี้ทั้งหมดได้ (ฎีกาที่ 174/2491)

3.2.2 เจ้าหนี้ร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร

เจ้าหนี้ร่วมเกิดขึ้นได้ 2 กรณี ดังนี้

(1) เกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญา หมายความว่า ในระหว่างคู่สัญญาได้มีการตกลงกำหนดให้เจ้าหนี้หลายคนมาผูกพันอย่างเจ้าหนี้ร่วม กล่าวคือ กำหนดให้เจ้าหนี้แต่ละคนมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง และทางฝ่ายลูกหนี้ก็มีสิทธิเลือกชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้

(2) เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย หมายความว่า มีกฎหมายกำหนดให้ความผูกพันในระหว่างเจ้าหนี้หลายคนนั้นเป็นความผูกพันอย่างเจ้าหนี้ร่วม เช่น กรณีที่เจ้าหนี้ตาย มรดกตกทอดแก่ทายาทหลายคน ทายาทเหล่านี้จึงกลายเป็นเจ้าหนี้ร่วมโดยผลของกฎหมาย

3.2.3 สิทธิของเจ้าหนี้ร่วมในระหว่างกันเอง

มาตรา 300 ในกรณีที่เจ้าหนี้ร่วม เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ในส่วนเท่าๆ กัน เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันให้ ง. คู่เงิน 3,000 บาท เมื่อ ง. ชำระหนี้ให้ ก. แล้ว ดังนี้ ข. และ ค. มีสิทธิขอแบ่งได้คนละ 1,000 บาท

3.3 การปฏิบัติของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ร่วมมีผลต่อเจ้าหนี้อื่นอย่างไร

การปฏิบัติของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ซึ่งมีผลร่วมกัน กรณีนี้มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 299 ได้แก่

- (1) เจ้าหนี้ผิดนัด
- (2) หนี้เคลื่อนกลืนกัน
- (3) การชำระหนี้
- (4) ปลดหนี้